

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Middeleeuwse rijkdom met iets te veel goud gepresenteerd

Review of: Véronique Lambert en Peter Stabel ed., Gouden Tijden. Rijkdom en Status in de middeleeuwen (Uitgeverij Lannoo; Tielt, 2016)

van Kleij, N.

Published in:
Tijdschrift voor Geschiedenis

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Kleij, N. (2018). Middeleeuwse rijkdom met iets te veel goud gepresenteerd: Review of: Véronique Lambert en Peter Stabel ed., Gouden Tijden. Rijkdom en Status in de middeleeuwen (Uitgeverij Lannoo; Tielt, 2016). Tijdschrift voor Geschiedenis, (1), 172-173.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Véronique Lambert en Peter Stabel ed., *Gouden tijden. Rijkdom en status in de middeleeuwen* (Uitgeverij Lannoo; Tielt, 2016) 556 p., ill., krt., tbl., €125,- ISBN 9789401429207

Middeleeuwse rijkdom met iets te veel goud gepresenteerd

De groots uitgekakte publiëksbundel *Gouden tijden*, bedoeld als publicatie bij de tentoonstelling 'Voor God en Geld' te Gent, maakt het inhoudelijk waar, maar schiet in vorm en aankleding soms te kort door de bocht. Met in totaal dertien bijdragen van zowel gearriveerde als jonge wetenschappers, wordt echter wel een veelzijdig beeld gepresenteerd van economische ontwikkelingen en voorspoed in de middeleeuwse zuidelijke Lage Landen.

Het boek mist helaas een inleiding. Het eerste deel van het boek bestaat uit een omvangrijke overzichtsbijdrage van Peter Stabel en Tim Soens, en benadrukt de 'kracht der kleinschaligheid' als belangrijk fundament van duurzame economische groei. De auteurs zoeken op een goede wijze de grenzen op van een publiëksboek, wat typerend blijft voor de rest van de bundel. De aanpak is chronologisch met oog voor zowel het platteland als de stad, het geschetste beeld is genuanceerd en actueel zonder het doel om grote uitspraken te doen. Maar er wordt niet geschroomd om traditionele hardnekkige misvattingen te corrigeren.

Wat volgt is een verzameling bijdragen onder de noemer 'eigenheid en onderscheid', die de lezer bekend maakt met de historische factoren én actoren rondom de economische ontwikkelingen die in het eerste deel zijn waargenomen. Hierbij zijn grofweg twee lijnen te ontdekken. Ten eerste een nuancering van wie met welke motivatie en effecten toegang had tot economische structuren. De focus varieert van stedelijke en corporatieve identiteit naar kooplieden en ambachtslieden, allen zelfbewuste groepen die ook het maatschappelijke leven beïnvloedden (Jan Dumo-

lyn, Jeroen Puttevils en Jelle Haemers). Andrea Bardyn geeft in haar sterke hoofdstuk aandacht aan de mogelijkheid voor vrouwen om te investeren in de maatschappij. Daaropvolgend staan inkomsten, de productie van en vraag naar producten meer centraal. Van textiel (Jeroen Deplois en Peter Stabel), tot aan intellectuele productie door clerici en hun discours omtrent soberheid (Brigitte Meijns). Mario Damen en Dries Tys verklaren onder meer hoe vorsten en edelen afnemers konden worden van geheel andere producten zoals toernooiwapentuig, en hoe ook zij hun prestige meer en meer ontleenden aan inkomsten of een prestigieuze heerlijkheid. Dat beschikbaarheid tot financiële middelen ook bepalend kon zijn buiten de stad, tonen Kristoff Dombrecht en Eline van Onacker aan. Zij richten zich op plattelandsgemeenschappen en de gradaties van boeren daarbinnen, die niet alleen gebaseerd waren op inkomen, maar ook op (commerciële) contacten met de stad of plaatselijke, maar zelden dominante macht.

Het afsluitende deel, 'roem en vernuft', behelst twee kunsthistorische hoofdstukken. Katharina van Cauteren plaatst de beroemde Vlaamse kunst in het perspectief van marktwerking, waarbij de vraag naar kunstwerken de productie en efficiëntie van de kunstcirculatie opvoerde, maar eveneens specialisatie tot gevolg had. Het zou een logisch afsluitend hoofdstuk zijn geweest, omdat de laatste en korte bijdrage van Elisabeth Bracke over kunstenaarschap er nogal los en overbodig bij hangt, maar ook omdat het voor een groot deel juist die kunstproductie is waaruit het boek zijn illustraties heeft geput.

Al met al is de opbouw van de publicatie

volstrekt logisch en goed te volgen. De verscheidenheid aan hoofdstukken is een belangrijk pluspunt van deze publicatie. Alle hoofdstukken bij elkaar vormen een degelijk geheel, waarbij het kapitalistische element van de middeleeuwse samenleving – al dan niet positief ontvangen of bevraagd – centraal blijft staan. Naast het gebrek aan een introductie, waardoor de inhoudelijk overwegingen van dit boek onduidelijk blijven, mist in de hoofdstukken de directe onderlinge verwijzing, iets wat de bundel zeker goed had gedaan. Ook had een breder Europees of zelfs globaal perspectief iets moeten toevoegen aan het belang, dan wel relativering van het benadrukken van economische ontwikkelingen in een specifieke regio en periode.

In dezelfde lijn moet ook worden gezegd dat het boek enigszins beladen aanvoelt. In plaats van een introductie door de redacteurs, vangt het werk aan met een voorwoord van 'ondernemer en schepper van meerwaarde' Fernand Huts, mede-initiatiefnemer van de tentoonstelling 'Voor God en Geld'. In dat schrijven wordt het boek – volledig onterecht – gedegradeerd tot een bloemlezing over 'vijf eeuwen van stuwende economische vooruitgang en voortschrijdende welvaartscreatie', volgens Huts in een lijn door te trekken met het hedendaagse 'kapitalistische systeem als motor van welvaarts- en welzijnscreatie' (p.9). Ook de afsluitende epiloog, een samenvatting, doet nuance geen goed. Véronique Lambert bevraagt de titel van het boek niet,

ondanks het toegevoegde vraagteken. In de laatste alinea van het boek wordt vervolgens onnodig gesteld dat de Gouden Eeuw in de Noordelijke Nederlanden schatplichtig is aan de gouden tijden in het zuiden. Daarmee begint en sluit de lezer af met wat neigt naar verheerlijking, en dat is zonde.

Opvallend en spijtig is ook de wisselende effectiviteit van het gebruik van de meer dan driehonderd afbeeldingen. Het duur uitgevalen boek, wel prachtig uitgegeven met gouden bladzijderanden en een kartonnen omhulsel, bevat mooie afbeeldingen die helaas te vaak geen functie hebben. De kunstwerken worden veelal niet toegelicht, of zijn soms eeuwen na de in de tekst besproken periode gemaakt, waarbij ze nauwelijks de tekst illustreren. Van enkele hoofdstukken, bijvoorbeeld die van Damen en Bardyn, is de beeldredactie aanzienlijk beter. Ook hier hadden de kunstwerken meer commentaar verdiend, maar is er een duidelijk verband met de tekst. Het roept al met al de vraag op waarom er zoveel afbeeldingen zijn gebruikt, en met welk doel.

De publicatie oogt en leest zodoende wat bombastisch. Maar de collectie van teksten is een goed en veelzijdig overzicht van wat en wie de economische ontwikkelingen in de zuidelijke Lage Landen hebben veroorzaakt en beïnvloed. Daarmee hebben de auteurs zeker een zeer leerzaam boek gepubliceerd.

Nathan van Kleij, Universiteit van Amsterdam

Daniel Lord Smail, *Legal plunder. Households and debt collection in Late Medieval Europe* (Harvard University Press; Cambridge & Londen, 2016) xv, 326 p., ill., krt., tbl., grf., €36,- ISBN 9780674737280

Materiële cultuur: van luxe tot vernedering

In *Legal plunder* stelt Daniel Lord Smail zich de vraag waarom ongeveer een op de tien ge-

zinnen in Lucca jaarlijks geconfronteerd werd met gerechtelijke inbeslagneming van per-